

Twée soorten rouwtorren (Coleoptera: Tenebrionidae), nieuw voor de westrand van Brussel

Willy Troukens

Samenvatting. Onlangs werden twee nieuwe soorten van Coleoptera: Tenebrionidae gevonden aan de westrand van Brussel: *Myrmexixenus vaporariorum* Guérin-Méneville, 1843 en *Uloma culinaris* (Linnaeus, 1758). De eerste leeft in compost en rottend plantenmateriaal; de tweede in houtmool en in gangen van houtkevers zoals *Sinodendron cylindricum* (Linnaeus, 1758). In België neemt het aantal waarnemingen van beide soorten sinds de eeuwwisseling sterk toe.

Abstract. Recently two new species of Coleoptera: Tenebrionidae were found at the west side of Brussels: *Myrmexixenus vaporariorum* Guérin-Méneville, 1843 and *Uloma culinaris* (Linnaeus, 1758). The first of these lives in compost and in rotten plant material; the second one in dry rot and in galleries of some wood beetles such as *Sinodendron cylindricum* (Linnaeus, 1758). In Belgium the number of observations of both species has been growing strongly since the turn of the century.

Résumé. Récemment deux nouvelles espèces de Coleoptera : Tenebrionidae furent capturées à la périphérie ouest de Bruxelles: *Myrmexixenus vaporariorum* Guérin-Méneville, 1843 et *Uloma culinaris* (Linnaeus, 1758). La première espèce vit dans du compost et dans du matériel végétal pourri ; la seconde dans la pourriture sèche et dans les galeries de certains coléoptères du bois comme *Sinodendron cylindricum* (Linnaeus, 1758). En Belgique, le nombre d'observations des deux espèces est croissant depuis le changement de siècle.

Key words: Coleoptera — Tenebrionidae — Faunistics — Belgium.

Troukens W.: Ninoofsesteenweg 782/8, 1070 Anderlecht, Belgium. willy.troukens@gmail.com

DOI: 10.6084/m9.figshare.23803701

Inleiding

In *Phegea* verschenen al verscheidene artikels over de rouwtorren (Tenebrionidae) van de Brusselse westrand (Troukens 2000; 2005; 2009; 2010; 2015; 2016; 2021). Dankzij jarenlang prospectiewerk, en in nauwe samenwerking met Hugo Raemdonck en wijlen Remi Guinez, kon ik aan de Brusselse westrand al 20 soorten noteren. Het is dan ook verheugend nieuws dat ik daar nu nog 2 nieuwe soorten kan aan toevoegen.

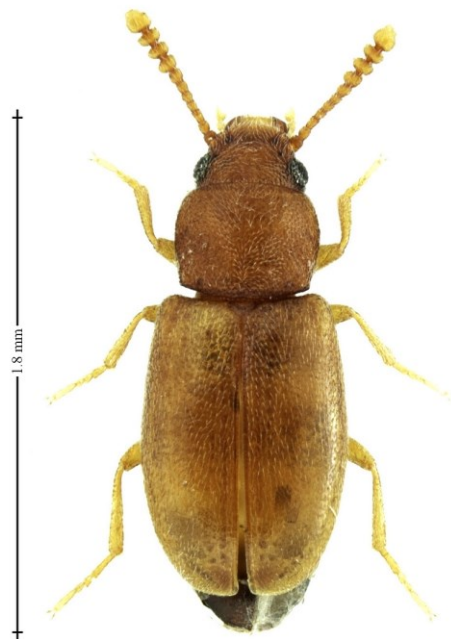

Fig. 1. *Myrmexixenus vaporariorum* Guérin-Méneville, 1843. Nethen (province du Brabant wallon), 25.vii.2019. Leg. Loïc Dahan. © & in coll. David Ignace.

Myrmexixenus vaporariorum Guérin-Méneville, 1843 (Fig. 1)

Myrmexixenus vaporariorum is een rouwtorretje van 1,7 à 2 mm. Het is eenkleurig roestgeel. Spriet 11-ledig met 4 verdikte eindleden. De hele bovenzijde is fijn bestippeld en fijn behaard. Het halsschild is breder dan lang. De zijkant van de dekschilden licht gebogen en achteraan rond afgesneden. Het pygidium is niet volkomen bedekt (Fig. 1). In de klassieke keverliteratuur staat het genus *Myrmexixenus* gerangschikt bij de familie Colydiidae (Keer 1930: 565–566; Vogt 1967: 201). *Myrmexixenus* onderscheidt zich nochtans van alle andere Colydiidae door de 4-ledige eindknots. Dit was één van de redenen waarom dit genus recent werd overgeheveld naar de familie Tenebrionidae (Bouchard et al. 2005: 499–530).

Myrmexixenus vaporariorum leeft in broeikassen, in mest, in compost, in rottend plantenmateriaal en soms ook in opgeslagen voedingswaren (Schawaller 2018: 1–6). Hij is aangetroffen in alle continenten. In Europa zou hij overal zeldzaam zijn (Schawaller 2018: 1–6; Vogt 1967: 201). Volgens Löbl et al. (2008: 247–249) is hij present in de volgende landen: Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Polen, Slowakije, Tsjechië, Zweden en Zwitserland. Schawaller (2018: 1–6) bestudeerde ook exemplaren uit Oostenrijk, Italië en Spanje. In Groot-Brittannië is *M. vaporariorum* al bekend sinds 1882. Hij werd daarna nog op 15 andere plaatsen aangetroffen (Ross Piper, pers. med.), maar hij blijft er zeldzaam. In Nederland werden op 7, 8 en 9.ix.2018 voor het eerst enkele exemplaren verzameld tijdens een prospectie-excursie van de Sectie Everts in De Lutte (provincie Overijssel) (Van de Sande et al. 2018: 9–16).

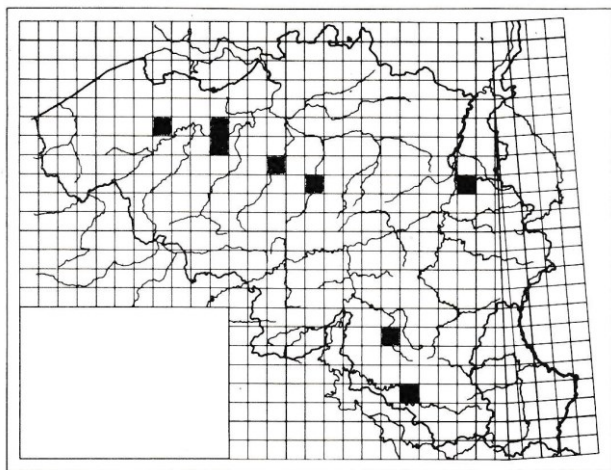

Fig. 2. Vindplaatsen van *Myrmecixenus vaporariorum* Guérin-Ménéville in België.

In België is *M. vaporariorum* al langer bekend. In de collecties van het KBIN te Brussel vonden wij 6 exemplaren met de volgende gegevens: Herbeumont (LG), 03.vi.1970 5 ex. (leg. Emile Derenne) en Warsage (LX), 26.viii.2001 1 ex. op UV-licht (leg. Jean-Marie Warlet). Recentere vangsten werden gemeld in 2017 toen een aantal stuks ontdekt werden tijdens het uitzeven van tuincompost. Dit gebeurde te Merendree (OV), 17.ix.2017 1 ex. (leg. & in coll. Guido Bonamie), en in Wetteren (OV), 12.x.2017 13 ex. en 16.x.2017 9 ex. (leg. & in coll. Michel Van Malderen). De volgende jaren werd deze rouwtor ook elders gevangen; steeds in lichtvallen en meestal tijdens warme zomernachten. Het aantal gegevens bleef echter beperkt, met name Nethen (BW), 25.vii.2019 1 ex. (leg. Loïc Dahan & in coll. David Ignace) (Fig. 1); Kalken-Heesvelde (OV), 21.viii.2020 1 ex. (leg. & in coll. Michel Van Malderen); Daverdisse (LX), 21.viii.2022 1 ex. (leg. & in coll. Hugo Raemdonck). Ook aan de westrand van Brussel werd *M. vaporariorum* onlangs aangetroffen in een lichtval, nl. te Anderlecht (BHG), 10.viii.2020 1 ex. en 21.viii.2020 1 ex. (leg. & in coll. Willy Troukens) (Fig. 2).

De recente vondsten in de Benelux doen vermoeden dat *M. vaporariorum* niet zo zeldzaam is als algemeen wordt gedacht. Gericht speurwerk en door het uitzeven van tuincompost kunnen nieuwe vindplaatsen ontdekt worden.

***Uloa culinaris* (Linnaeus, 1758)**

(Fig. 3)

Op 24.vii.2022 vond Hugo Raemdonck in zijn lichtval te Ganshoren (BHG) een wijfje van *Uloa culinaris* (Linnaeus, 1758). Het was de eerste vangst van deze rouwtor aan de westrand van Brussel.

Uloa culinaris is een gestrekte kever van 10 à 12 mm met parallelle zijden. Kop, halsschild en dekschilden zijn bruin. De sprietten bestaan uit 11 parelvormige leden; de eindleden iets dikker. Halsschild zwak bestippeld, breder dan lang, met convexe zijden; in het midden van de basis duidelijk gerand; bij het mannetje vooraan met een deuk en twee bultjes (Fig. 3). De dekschilden elk met 7 stippelstrepen.

Zowel de imago's als de larven zijn het hele jaar aan te treffen achter schors of in houtmool van gevelde of dode, rechtopstaande loof- en naaldbomen. De volwassen kevers leven tot twee jaar en bewonen hetzelfde rottend hout als de larven. Ze voeden zich allebei met houtschimmels (UK Beetles/Tenebrionidae).

Een studie van de 31 Belgische gegevens waarover wij konden beschikken bracht aan het licht dat *U. culinaris* vooral gevonden wordt van april tot september in beukenhout (*Fagus*); occasioneel ook in dood hout van andere loofbomen zoals zomereik (*Quercus robur* L.), Amerikaanse eik (*Quercus rubra* L.), esdoorn (*Acer*), berk (*Betula*), knotwilg (*Salix alba* L.) en perelaar (*Pyrus communis* L.). Zoals vele andere rouwtorren gaat *U. culinaris* 's nachts actief op zoek naar geschikte broedbomen. Zo komt hij ook regelmatig terecht in lichtvallen.

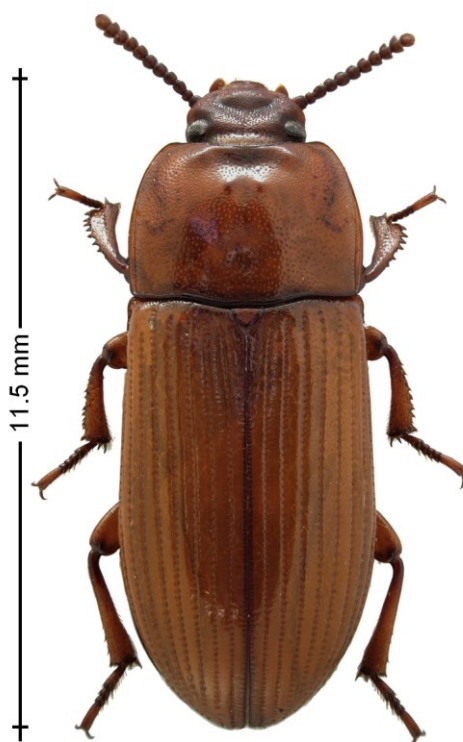

Fig. 3. *Uloa culinaris* (Linnaeus, 1758), ♂. Ghlin (province de Hainaut), 13.vii.2022. Leg. David Ignace & Pol Limbourg. © & in coll. David Ignace.

De eerste Belgische vangst van *U. culinaris* had plaats te Bosvoorde (BHG) op 31.xii.1958 (leg. Emile Derenne/in coll. KBIN). Details hierover zijn jammer genoeg niet bekend. Tot aan de eeuwwisseling werd de kever ook nog twee keer opgemerkt in houtzagerijen, nl. te Muno (LX), 27.viii.1972 4 ex.; 25.ix.1972 1 ex. (leg. Emile Derenne/in coll. KBIN); 15.vii.1978 1 ex. (leg. Guy Boosten/in coll. KBIN). Daarna ook te Hamme Sint-Anna (OV), 27.iv.1984 3 ex. op ingevoerd hout uit Vierzon (dep. Cher, Frankrijk) en 06.ix.1985 2 ex. in dezelfde zagerij (leg. & in coll. René Pletinck). Alle latere vangsten hadden plaats in natuurlijke biotopen zoals bossen, parken en boomgaarden; de eerste te Teuven (LI), 12.vii.2007 1 ex. in een dode eik, samen met *Sinodendron cylindricum* (Linnaeus, 1758)

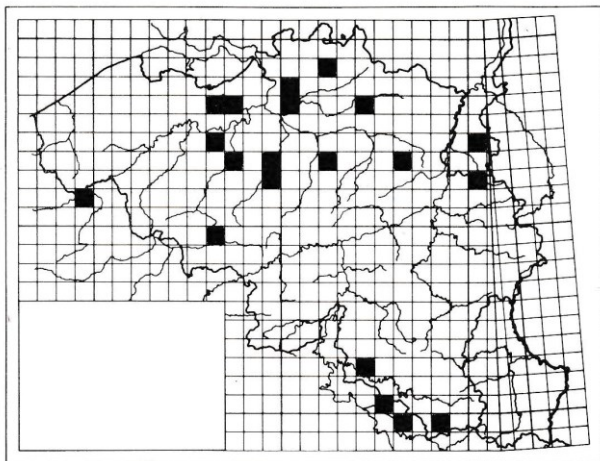

Fig. 4. Vindplaatsen van *Uloma culinaris* (Linnaeus, 1758) in België.

(leg. Eugène Stassen). Het volgend exemplaar werd verzameld te Kalken-Heesvelde (OV), 17.viii.2012, 1 ex. in een lichtval (leg. & in coll. Michel Van Malderen). Vanaf 2016 ging de kever in snel tempo nieuwe gebieden koloniseren. Sindsdien wordt hij elk jaar gesignaleerd. Zijn aanwezigheid werd ondertussen vastgesteld in 24 Belgische lokaliteiten (Fig. 4).

Het areaal van *U. culinaris* strekt zich uit over gans Europa, oostwaarts tot West-Siberië en het Midden-Oosten (Smets 2021: 206–210). Kaszab (1969: 258)

typeert deze rouwtor als een zeldzame Euro-Siberische soort met verspreide populaties. Toch is *U. culinaris* ook al lang bekend in Noord-Amerika. De Amerikaanse entomoloog, Glover Townend (1869: 100), schreef in een agrarisch rapport het volgende: "*Our native species, Uloma culinaris and U. impressa, were taken under the bark of trees in Maryland, in spring.*" Het woordje "*native*" (= inheems) suggereert dat deze rouwtor eigenlijk een bewoner is van de hele holarctische regio.

Dankwoord

Dit artikel kwam tot stand dankzij de gegevens en info, mij vriendelijk bezorgd door Guido Bonamie (Nevele-Merendree), André Braeckman (Lochristi), † Loïc Dahan (Nethen), Maurice Delwaide (Liège), Jurate De Prins (Leefdaal), Alain Drumont (Jette), Kevin Gielen (Antwerpen), David Ignace (Courcelles), Marc Lodewijckx (Stabroek), Daniel Maquet (Bierset), René Pletinck (Hamme Sint-Anna), Ross Piper (Barking, Suffolk, UK), Hugo Raemdonck (Ganshoren), Koen Smets (Antwerpen), Michel Van Malderen (Laarne-Kalken) en Oscar Vorst (Utrecht, NL). De bijzonder geslaagde foto's zijn het werk van David Ignace. Voor de verspreidingskaarten werd ook dankbaar gebruik gemaakt van alle gegevens uit de collecties van het KBIN (Brussel) en uit Waarnemingen.be. Aan allen hartelijk dank!

Bibliografie

- Bouchard P., Lawrence J. F., Davies A. E. & Newton A. F. 2005. Synoptic classification of the world Tenebrionidae (Insecta: Coleoptera) with review of family-group names. — *Annales Zoologici* **55**: 499–530.
- Kaszab Z. 1969. Tenebrionidae. — In: Freude H., Harde K. W. & Lohse G. H. *Die Käfer Mitteleuropas, Band 8*. — Goecke & Evers, Krefeld, 388 pp.
- Keer P. M. 1930. *Calwer keverboek. Fam. Colydiidae*. — W. J. Thieme & Cie, Zutphen, 1330 pp.
- Löbl I. & Smetana A. (eds.) 2008. Catalogue of Palearctic Coleoptera. Vol. 5. Tenebrionidae. — Apollo Books, Stenstrup, 670 pp.
- Schawaller W. 2018. Taxonomy and distribution of the species of the genus *Myrmexichenus* Chevrolat, 1835 (Tenebrionidae: Diaperinae). — *Integrative Systematics: Stuttgart Contributions to Natural History* **1**(1): 1–6.
- Smets K., Verhoogt K., Gielen K. & Waanders B. 2021. *Uloma culinaris* (Coleoptera: Tenebrionidae) nieuw voor Nederland, met nieuwe vondsten in België en discussie over de habitatvoorkeur. — *Entomologische berichten* **81**(5): 206–210.
- Townend G. 1869. Report of the Entomologist. — In: *Report of the Commissioner of Agriculture for the year 1868*. — Ed. Government printing office, Washington, 655 pp.
- Troukens W. 2004. *Bolitophagus reticulatus* aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Tenebrionidae). — *Phegea* **32**(4): 151–152.
- Troukens W. 2005. Rouwtorren en enkele verwanten aan de westrand van Brussel (Coleoptera: Tenebrionidae, Alleculidae, Lagriidae, Serropalpidae). — *Phegea* **33**(1): 23–30.
- Troukens W. 2009. Nieuwe en interessante vondsten aan de westrand van Brussel van Tenebrionidae en Serropalpidae (Coleoptera). — *Phegea* **37**(4): 127–138.
- Troukens W. 2010. Een nieuwe keversoort voor de Belgische fauna: het beukenrouwtorretje, *Diaclina fagi* (Coleoptera: Tenebrionidae). — *Phegea* **38**(1): 21–22.
- Troukens W. 2015. *Pseudicistela ceramboides* (Coleoptera: Tenebrionidae) aan de westrand van Brussel. — *Phegea* **43**(2): 34–35.
- Troukens W. 2016. Twee nieuwe rouwtorretjes (Coleoptera: Tenebrionidae) aan de westrand van Brussel. — *Phegea* **44**(3): 94–96.
- Troukens W. 2021. Vier nieuwe rouwtorretjes (Coleoptera: Tenebrionidae) aan de westrand van Brussel. — *Phegea* **49**(3): 100–103.
- UKbeetles.co.uk/Tenebrionidae. — <https://www.ukbeetles.co.uk/Tenebrionidae> (bezocht 16.xii.2022)
- Van de Sande C., Vorst O., Van Nunen F., Jansen R. & Van Maanen B. 2008. Verslag van de weekendexcursie in De Lutte, 7–9 september 2018. — *Nederlandse Entomologische Vereniging. Mededelingsblad van de Sectie Everts. Info* **125**: 9–16.
- Vogt H. 1967. Colydiidae. — In: Freude H., Harde K. W. & Lohse G. H. *Die Käfer Mitteleuropas, Band 7*. — Goecke & Evers, Krefeld, 310 pp.
- Waarnemingen.be 2023. — <https://waarnemingen.be/species/604652/> (bezocht 16.xii.2022)